

گفتوگۆ لـگۆۆ نووسـر مـریوان سـلاح حیلـمی

مەریوان سەلاح حیلمی:

ئەدەبیاتی منداڵان بریتیه لە بابەتی فرە جـر و فرە هـهـند

بـ زیا تر بایهـخ و گـرنگیدان بەبواری پەرۆهـرده و ئەدەبیاتی منداڵان، وه ئاوـدانـهـوه له کهسایهـتیهـکانی ئهـو بـوارهـ، به پـویستمان زانی ئهـم دیمانهـیه لهـگهـ بهـئـم. مەریوان سەلاح حیلمی" ی نووسەری بواری پەرۆهـرده ساز بـهـین.

سازدانی: سـتەم خـامـش

پرسیار: ئەدەبیاتی منداڵان چیهـ وه بهـئـزت چـن پـناسهـی دهـکهـیت؟

وهـام: ئەدەبیاتی منداڵان بریتیه لە بابەتی فرە جـر و فرە هـهـند، وهـجـر که له چالاکیی ئەدەبیی و هـونهـری و هـزری، که بـ مندا دهـنووسـر. ئەدەبیاتی منداڵان بریتیه لهـو ئەدەبهـی، که تایبەت بـ مندا دهـنووسـر بـ ئهـوهـی جیهان بـدـزنهـوهـو له مندا پـیدا هــشـیارتر بن و له گهـورهـپیدا هـهـوـی گۆـیـنی بـهـن.

پرسیار: کـن ئـوانـی دـبـ بـ منداڵان بنووسن، یان هـموو شاعیر و نووسـر کـ دـتـوانـ بـ منداڵان بنووسـ؟

وهـام: ئهـوانهـی بـ منا دهـنووسـن:

1- ئهـگهـر لهـبواری پەرۆهـردهـدا کاربکهـن.

2- ئهـگهـر خـیان مانـیـان هـهـبـت.

ئهـوا زـر باشتـره، بهـام ئهـو دوو خـاـهـ مهـرج نـین بـ ئهـوهـی شاعیر، یان چـیرـکنـووس، یان... هـتـد سـهـرکهـوتـن لهـبـوارهـکهـدا بهـدهـستـبـهـنـن، ئـمهـ نمونهـمان هـیه لهـم بارهـیهـوه، وهـكـ: "لهـتـیف هـهـمهـت " نه لهـبواری پەرۆهـردهـدا کاری کردووهـو نه مندا پـیشـی هـیه، که چـی یهـکـکه له شاعیره سـهـرکهـوتـوهـکانی بواری مناڵان و پەرۆهـرده، هـهـروهـها "کاکهـی فـهـلاح "مان هـیه، که لهـبواری پەرۆهـردهـدا کاری نهـکردووه، بهـام شاعیرـکی سـهـرکهـوتـووی بواری پەرۆهـردهـی منداڵانه.

بهـکـورتـی دهـبـت شاعیری بواری مناڵان رـشـنبـیریـهـکی گهـورهـی هـهـبـت لهـوبـوارهـدا، هـهـمـیشه چـاودـر و خـوـنـهـرـکی وردی بواری پەرۆهـردهـی منداڵان بـت، بهـتایبهـتی و ئەدەبیات بهـگـشتی، واتهـ تهـنـیا بهـهرهـی

شاخیری بهس نییه ، به کو ده بـت ئاگای له ههستیاری قـ ناغه کانـی
مندا بـیی هه بـت .

[illegible]

ئەگەر زۆر درېژەي نەدەيند، مەرج نىيە ئەوھى شاعىر و نووسەر ۋەكى باش بىت ئەوھ ماناي ئەوھ نىيە بتواند شىعر و بابەتتى مانا بنووسىت، بىيە لەشاعىر و نووسەراندا تەنيا چەند كەسك نەبىت زىرەينەيان گىرنگيان بەم بوارە نەداوھ، بىيە ئەوھى لەبوارى پەروەردەي مانااندا دەنووسىت دەبىت خوليايەكى گەورەي ھەبىت بى ئەم ئىشە، واتە بە كارۋەكى ئاسان و كاتىي نەزانىت، بەكو بەكار و ئەرکۋەكى مەزنى بزانىت.

پرسیار: چن بوو ئاوت له ئدد بیاتی منداان دایوو، ئایا جگ له لککینوو له سر شیعری منداان، له بار ی چیرکی منداان و مانی مرمنداانیش نووسین و لککینوووت کردوو؟

وه نام: به نام من ئاواكى ئەوتەم لە بواری پەروەردەدا بى مانا نەداوەتەو، بەكو من ئاوى جدىم لە گرنگى پەروەردەو كەمتەرخەمى دەسەلات و نووسىن و لىكلىك نەو دەسەلاتى كوردى داوەتەو، واتە من چاك ئەوهم زانیو، كە تەمەنى مانا تەمەنىكى و گرنگ و لەزى بەنرخترە، وەشتاك لەگرنگى پەروەردە شارەزام، وە بەوردى چاودارى كارەكانى حكومت ئەكەم، كە لەدواى ساى 1991 وە تاوەكو ئىستاچىن پەروەردەى نابووت كردوو، بىە من وەك تاكلىك ئەو، كە پىم كرابەت بى ھىياركردنەو، مامىستايان و خەزان و

کمه گه و ههروهه ها پـخشـتنـی پهروهـرده له کوردستاندا ئیشم کردووه و
سه کتـبی لـکـهـینهـوه و رهخـنـم له بواری پهروهـرده دا چاپکردووه و
دهیان چاوپـکهـوتـنی تهـلهـفـیزـیـی و رادیـی و رـژـنامـه یی و... هتـد لهـم
بارـه یـه وه ئهـنـجـامـدا وه، بهـکـورتـی مـن که بـا بهـت ئهـنـووسـم بـ دوو
مه بهستی سهـره کیـه یه که میان هـشـیار کردنه وه دژـی دهـسه اتی کوردی، که
نوقمه له گهـنـده ی و دزی و دژـی پهروهـرده و شتی جوانه، دووه میان بـ
ته مه نی گهـوره ئهـنـووسـم، واته بـ مامـستایان و خـزان و کـمه گه به
شـوه یه کی گشتی بـ ئه وهی ئه و شتانه بخمه روو، که رهنگه لای که سـکی
ساده نه بیستراو بـت، یان دهـرکی پـ نه کرد بـت، چونکه ئـمه له ناو
چه قی ئیشه که دا دهژین وردتر له هاوـاتـیه کی ئاسایی ههست بهشته کان
ده که یـن، ئه مه جگه له وهی که گرنگی زیاتر به خوـندنـه وه و چاودـری
کردن ده ده یـن، واته زـر ناچار نه بـین، نه قسه ده که یـن، نه ده نوسـین،
ته نیا به شـنه یی ده خوـنـینه وه.

له باره ی نوسـین و لـکـهـینهـوه له بواری پهروهـرده ی مندا بـان، له
راستیدا رهخـنـگر و نووسـه رمان که مه، که ئاو لهـم گهـنـجـینه یه
بداته وه و بتوانـ شیکارییه کی گرنگ بـ بابه ته کان بکات، بـیه مـن
زـر جار له ناچاری، یان زـر جار له گرنگیدان به ده قـک ئه و کاره
ئه که م، ئه وهی مـن کردووه لهـم بواره دا بـ چه ند مه بهستـکه
یه که میان: وهـک چـن "ئه حمه دی خانی" له مه م و زینه که یدا دهـه مـم
و زینم کردووه به به هانه بـ ئه وهی، ئه وهی لهـد مـدایه بـینوسـم، منیش
ههروهه ها زـر جار ده قـکی شیعری ده که م به به هانه بـ ئه وهی، ئه وهی
پـویسته بـینوسـم و خهـکی لـ ئاگادار بکه مه وه.

دووه میان: گرنگیدان به شاعیره که یه، بـ ئه وهی به رده وام بـت له
پـشکه شکردنی ده قی جوان بـ منا بـان، چونکه که مته رخه می هه یه له لایه ن
ده سه ات وه، بـیه ناچارین پشتی شاعیران بگرین بـ ئه وهی بابه تی
گرنگ پـشکه شی مندا بـانی کورد بکه ن.

سـیه م: ئه گه ر که م و کوـیه که له شیعره که دا هه بـت بیخه مه روو،
بهـم به ئهـنـقه ست زـر له سه ر ئه مه نه یشتووم، چونکه
لـکـهـینه وه کانی مـن لهـم بواره دا تاییه ته به رهخـنه ی راقه یی، چونکه
ده مه وـت لهـه ی راقه وه سه رنجی خوـنـه ر بـکـشم و زیاتر مه به ست
بـکم، ههروهه ها رهخـنه هه ر ده رخـتنـی که موکورتی نییه، بهـکو خـستـنه
رووی ئه و جوانیا نه یه، که خوـنـه ر بـکی ساده ههستی پـناکات، به کورتی
رهخـنه ی راقه یی مامـه له گه سـه رتا پای ناوه بـکی ده قه که ده کات، نهـک
یهـک دـه و دوو دـه.

له باره ی رهخـنه و لـکـهـینه وه له بواری چیرـک و رـمان، کورد نهـک بـ
منا بـان بهـکو بـ گهـورانیش رـمانی که مه به به راورد به رـمانی
دراوسـ و جیهانییه کان، بهـم مـن پـشتر بابه تی رهخـنه ییم له سه ر

شان و ته‌مسيل و حه‌لقه نووسيوه، به‌ام هي منا‌ان نا، به‌كو هي گهوران، به‌ام به‌يه گرنگيم به شيعر داوه، چونكه شيعر زياتر ده‌توان بج‌ته ناو خه‌كه‌وه و ك‌ش و م‌سيقاي هه‌يه، به‌ام گرفته‌كاني ژيان به به‌رب‌او ي ده‌رفه‌تي ئه‌وه ي نه‌داومه‌ت، كه كار له سهر چير‌ك و ر‌ماني منا‌ان بكه‌م، ئه‌مه ماناي ئه‌وه نيه كه به‌ام نايكه‌م.

پرسیار: له لښکښویندو ګاندا، ګرځیت به شیعری
پروړدیی مندا ګان داو، ئم ګان به چی؟

وټټام: ئه‌وه‌ی که زیاتر گرنګیم پټداوه لټکټټینه‌وه‌و ره‌خنه‌یه له‌بواړی پټروه‌رده‌دا، واته‌نوسینه‌کانی من به‌پله‌ی یه‌که‌م ره‌خنه‌و لټکټټینه‌وه‌یه له‌بواړی پټروه‌رده‌دا، نه‌ک له‌ټټی ده‌قټکی شیعریه‌وه‌، هه‌روه‌ها له 30 ساټی رابردوودا گرنګیم به‌گه‌لټټ بابه‌ت داوه‌وه‌کو: مافه‌کانی ژن، که‌ره‌نگه‌زیاتر له 100 گټشم له‌سهر نووسیدټټ، هه‌روه‌ها بابه‌ته‌کټمه‌ټایه‌تیه‌کان و سیاسیه‌کان، هه‌روه‌ها بابه‌تی زمانه‌وانیی و فټلکلټریش، ره‌نگه‌ئمه‌که‌م‌ک مایه‌ی پټکه‌نین بټټ، به‌ټام راستیت بوټټ ناچاریی وه‌های لټکردووم، که‌ده‌ست بټټ ئه‌وه‌موو جټټره‌بابه‌تانه‌به‌رم، بټټنمونه‌چهند ساټټک له‌گه‌ټټهاوټټیه‌ک یان دووان و سیان خه‌ریکی ده‌رکردنی رټټژنامه‌بووین، ناچاربووین فټټر بین چټټن بابه‌ت دابه‌ش ده‌که‌یت به‌سهر لاپه‌ټټه‌کاندا، یان له‌ده‌رکردنی رټټژنامه‌دا هه‌ر ئه‌وه‌نیه‌، که‌خه‌کټټ بابه‌ت بټټ بنوسټ و تټټ بټټاو‌ی بکه‌یته‌وه‌، به‌ټکو ده‌بټټ بټټ هه‌ر لاپه‌ټټیه‌ک، که‌تایبه‌ته‌به‌شتټک بټټ نمونه‌له‌م ژماره‌یه‌دا هه‌چ بابه‌تټکت بټټ نه‌ها‌تووه‌له‌سهر لاپه‌ټټه‌ی پټروه‌رده‌ده‌بټټ خټ‌حازری بکه‌یت، ئیتر ئایا چاوپټ‌که‌وتن بټټ، یان ریپټ‌رتاژ، یان وتار، یان ته‌کلیف له‌که‌سټک بکه‌یت بټټ بنوسټ.

به ٲٲزم سه یرکه ئٲٲستا که خوٲٲندنی ئٲٲنلاین دهستی ٲٲکردوو، ئیشی رٲٲژنامه و گٲٲٲٲار ئه وه یه بٲٲٲ مهلف له سه ر ئه مه دروستبکات، یه که م ٲٲٲاوپٲٲکه وتن بکات، دووهم وتار لهم و له و وه ربگرٲٲٲ و بیخاته مهلفه که وه، سه یم راوبٲٲٲوونی هاوٲٲٲٲٲٲان و خٲٲٲٲٲان وه ربگرٲٲٲ، جا که واته ئه وه ی رٲٲژنامه، یان گٲٲٲٲاره که ده رده کات ده بٲٲٲ به دوای ئه مانه دا بٲٲٲٲ، چونکه ده رکردنی گٲٲٲٲار و ٲٲٲژنامه وه ٲٲٲ نه شری مه کتب نبیه هه ر که سه له سه له و شتٲٲٲ هه له واسٲٲٲ.

به‌ام ئه‌گهر له‌من ده‌پرسیت ئایا نووسەر له‌هه‌موو بوار‌کدا بنووس‌ت باشت‌ره، یان ته‌نیا له‌بوار‌کدا، ئه‌به‌ته ته‌نیا له‌یه‌ک بواردا بنووس‌ت، واته‌ خ‌ی ته‌رخان بکات ب‌یه‌ک شت ب‌ئوه‌ی بتوان‌ت ک‌نتر‌ی بکات.

یَرسِیَار: تہ، واک شارزای کی بوار یرورد، یست وایہ ئو

دهكر، بـيه بـ رهـخهـكهـش ههـمان بـچوون ههـيه، كه من لام وایه
پـچهـوانهـكهـی راسته، چونكه لهـكهـمهـگهـدا دهـبـت ههـموو شـتـكـ واته
خاـی یهـكهـم، كه پـویسته گرنگی پـبدر مندایان و نووسین و دنیای
منداڤانه، ئینجا شته‌کانی تر دڤن، به‌لام له کوردستاندا ڤـكـ
پـچهـوانه‌ی ئه‌مه ده‌بینین.

پرسیار: وـكو دـزانین كـتـب لـ بارـی ئـدـبیاتی منداڤان كـم
نووسراو بـ زمانـی كوردی، چ لـ ووی: مـژووـیی، لـكـڤـینـو،
رـخـنـ، یان چـن نووسین بـ منداڤان، یاخود هـر بابـتـكـی پـیوـست
بـو بوار، كـواتـ كـسـكـ بیـو خـی شارـزا بـكات، وـكـ پـویست
سـرچاوـی دـستـناكـو، بـ ای بـبـزـت چارـسـر چـیـو چـی بـكر باش؟

وـلام: نهـك بـ ئه‌وه‌ی باسـت كـردووـه بـ زـر شـتی تر كـتـبخانه‌ی كوردی
لاوازه، بـ نمونه بوارـی زمانه‌وانیی، تـ بـچـ سـرـكـ له كـتـبخانه‌کانی
ناوبازا بده له سـلـمانی و ههولـر بزانه دوو كـتـبی زمانه‌وانییت
ده‌ستده‌كه‌وت؟

به‌لام: چاره‌سەر لهم قـئاغه‌دا نییه، چونكه هه‌وـه‌كان تاكه كه‌سین،
هیچ هاندانـك نییه، چاره‌سەری ئهم ئیشه به به‌رنامه ده‌كر، بـ
نـمـونه له زانـك قوتابی بـ ئاماده‌بكه‌یت، له ماستەر و دكتـرا
توـژهری بـ دروستبكه‌یت، هه‌روه‌ها له وه‌زاره‌تی رـشـنبیری ده‌ستی ئه‌و
كه‌سانه بگرـت، كه ده‌یانـه‌و لهو بوارانه‌دا بنووسن كه كـتـبخانه‌ی
كوردی پـویستی پـیه‌تی، واته كورد پـویستی به‌چیه ئه‌وا هه‌وـی بـ
بدر، بـ نمونه ئه‌و كه‌سه‌ی كـتـبـكـ له‌بوارـی منـاڤاندا ئاماده‌ده‌كات
ئه‌وا شوـنـك هه‌بـت بـی چاپ بـكات، هاوكاریی مادی و مه‌عه‌وی بـكات،
ئه‌مانه له‌كوردستاندا نین، بـیه نووسه‌رانی كورد به‌شـوه‌یه‌کی گشتی
ده‌بـت خـی بابه‌ت بنوسـ، خـی چاپی بـكات، خـی دابه‌شی بـكات، باشه
ئهم هه‌موو هیلاکیی مادیی و مه‌عه‌وییه به‌كـ ئه‌كر و سه‌ره‌نجامیش
خوـنـه‌ری نه‌بـت.

پرسیار: لـ بـردـوامی و درـژدان بـ لـكـڤـینـو لـسـر شیعی
منداڤان، پـبـژ و پـلانت چـی بـ داها‌توو؟

وـلام: پـرـژه و پـلانـم ئه‌وه‌یه كه به‌رده‌وام بم له نووسین و
لـكـڤـینه‌وه، من هه‌رگیز ناتوانم ده‌ست له پـرـژه په‌روه‌رده‌یه‌كان
هه‌گرم، هه‌ر جاره‌ی له ده‌رگایه‌كه‌وه دـمه‌ ژوره‌وه بـ خـزمه‌تی منـاڤان
و په‌روه‌ده به‌گشتی له کوردستاندا، چونكه له گرنگی ئهم بابه‌ته
تـگه‌یشـتووـم، به‌لام جیاوازیی من له‌گه‌ شاعیرـکی بوارـی منـاڤاندا
ئه‌وه‌یه نووسینه‌کانی من ئاـسته‌ی ده‌سه‌لات و خـزانه‌كان ده‌كرن،

به‌بام شاعیری بواری منا‌بان و په‌روه‌رده ئا‌استه‌ی منا‌ی ده‌که‌ن، هه‌ردووکیان وه‌ک یه‌ک گرنگه‌، دیاره‌ ئه‌وه‌ی شاعیره‌که‌ راسته‌وخ‌ بو سوودی منا‌بانه‌، ره‌خنه‌و ل‌ک‌ک‌ک‌ینه‌وه‌ی منیش ب‌شکاندن‌ی قف‌ی ژه‌نگاویی ئه‌و که‌سانه‌یه‌ که‌ له‌گرنگی په‌روه‌رده ت‌نه‌گه‌یشتوون، یان ت‌گه‌یشتوون و وه‌ک هه‌ول‌ریه‌کان قسه‌یه‌کی جوانیان هه‌یه‌، که‌ ده‌ب‌ن خ‌یان له‌ گ‌لی ده‌ده‌ن.

پر‌فایل:

مه‌ریوان سه‌لاح حیلمی

1_ له‌ سا‌ی 1969 له‌خ‌زان‌کی خو‌نده‌وار و ئ‌ش‌نبیر له‌ شاری هه‌ب‌جه‌ له‌دایک‌بوه‌.

2_ له‌ سا‌انی 1986- 1990 له‌ک‌ک‌ل‌ژی ئادابی زانک‌ی سه‌لاحه‌دینی هه‌ول‌ر به‌شی زمان و ئه‌ده‌بی کوردی خو‌ندوو‌یه‌تی و به‌ پله‌ی (ز‌ر باش) ته‌واوی کردووه‌.

3_ له‌دوای راه‌په‌ین ب‌ته‌ مام‌ستای کوردی له‌ دواناوه‌ندی و ئاماده‌یه‌کانی شاری سل‌مانی.

4_ ب‌یه‌که‌مینجار له‌ م‌ژووی سنووری به‌که‌ره‌ج‌ی پار‌زگای سل‌مانی، ق‌ناغی ئاماده‌یی کو‌انی کرد‌ته‌وه‌ به‌ناوی هه‌زارم‌رد و دواتر ناوه‌که‌ی گ‌ا ب‌ روشدی عه‌لی شه‌ریف.

5_ تاوه‌کو ئ‌ستا س‌ کت‌بی له‌بواری په‌روه‌رده چاپ‌کردووه‌ به‌ناوه‌کانی:

1_ له‌باره‌ی په‌روه‌رده‌وه‌، 2_ په‌روه‌رده‌و گ‌ا‌ین، 3_ وتاره‌ په‌روه‌رده‌یه‌کان.

6_ خاوه‌نی ده‌یان ل‌ک‌ک‌ک‌ینه‌وه‌ی په‌روه‌رده‌یی و ئه‌ده‌بی و سیاسی و ک‌مه‌ا‌یه‌تییه‌.

7_ چه‌ندین به‌ره‌هم و کت‌بی په‌روه‌رده‌یی و ل‌ک‌ک‌ک‌ینه‌وه‌ی ئه‌ده‌بی ئاماده‌یه‌ ب‌ چاپ‌کردن.

8_ به‌در‌ژایی سا‌انی دوای راه‌په‌ین نزیکه‌ی 20 سا‌ کاری ر‌ژنامه‌گه‌ریی کاغه‌زی کردووه‌و له‌ز‌ربه‌ی ر‌ژنامه‌و گ‌قاره‌کاندا بابه‌ت و نوسین و ره‌خنه‌ی ب‌او‌کرد‌ته‌وه‌، به‌تایبه‌تی ر‌ژنامه‌کانی: (هاو‌اتی، ئاو‌نه‌، هاوبیر، ر‌ژی گه‌ل، ئامانج، 21، تیر‌ژ، راسان، زه‌مه‌ن، که‌له‌پوری کورد، سه‌ی... هتد).

9_ چه‌ندین چاپ‌ک‌ه‌وتنی ته‌له‌فزی‌نی و رادی‌یی له‌گه‌ سازدراوه‌.

10_ نزیکه‌ی 100 ئه‌قه‌ی به‌ناوی (له‌دادگای وێژدانه‌وه‌) نووسیه‌ ب‌ به‌رگری له‌ مافه‌کانی ژن و هفتانه‌ له‌ ر‌ژنامه‌ی (ر‌ژی گه‌ل)دا

بـاوى كردـتهوه.

11ـ زياتر له 50 ئهـقهى له گـڤـهـى (كـڤـهـو گـفـتوگـڤـهـى) له رـڤـنا مهـى
ئـا مانـج بـاوكردـتهوه، كه تايبهت بووه به پهروه رده.